

Тернопіль, 1993; *Література рідного краю 596*: Література рідного краю. 5-11 класи. Хрестоматія. – Тернопіль: Мандрівець, 2011. – 596 с.

Р. І. Труба, викл. (Львів)

УДК 37.013.2

ББК 74.03 (4 УКР)

Педагогічна діяльність Омеляна Терлецького

У статті аналізується педагогічна діяльність Омеляна Терлецького у навчальних закладах Тернополя та Львова.

Ключові слова: *О. Терлецький, педагогічна діяльність, гімназія, Львівський університет.*

Truba R. I. Pedagogical activity Omelian Terlets'kyi.

In the article are analyzed pedagogical activity O. Terlets'kyi in educational establishments of Ternopil and Lviv.

Key words: *O. Terlets'kyi, pedagogical activity, gymnasium, L'viv University.*

Багатогранна діяльність Омеляна Антоновича Терлецького (1873–1958), передовсім його внесок в українську історичну науку, дедалі частіше привертає увагу сучасних дослідників. Але недостатньо висвітленою залишається педагогічна праця вченого, якій він присвятив майже 50 років свого життя.

У контексті теми «Богдан Лепкий у полікультурному дискурсі Європи та Америки» можна провести деякі паралелі між ним та О. Терлецьким. Вони були майже ровесниками: Б. Лепкий народився в 1872 р., а О. Терлецький – в 1873-му. Обидва були пов'язані з Тернопільщиною. Перший родом із с. Крогулець на Гусятинщині, навчався у школі та гімназії в Бережанах (1878–1891 рр.), вищі студії відбув у Віденському і Львівському університетах, працював заступником вчителя у Бережанській гімназії (1895–1899 рр.). Другий після навчання в Ярославській та Стрийській гімназіях у 1884–1892 рр. та Львівському університеті в 1892–1896 рр. тривалий період викладав у гімназії та вищій реальній школі Тернополя і гімназії Чорткова. Їх перші публікації побачили світ одночасно – в 1895 р. Обоє на Тернопільщині займалися громадською працею у товариствах «Просвіта» і «Боян». Пізніше доля зводила їх в Науковому товаристві ім. Шевченка. Під час Першої світової війни обидва працювали у таборах для військовополонених українців у Німеччині, зокрема спільно у Раштаті. Згодом продовжували свою наукову і педагогічну діяльність в університетах: Б. Лепкий – у Краківському, О. Терлецький – у Львівському.

О. Терлецький навчався на філософському факультеті Львівського університету, який, до речі, закінчив і Б. Лепкий. В університеті прослухав фахові виклади професорів Т. Войцеховського, Л. Фінкеля, Б. Дембінського і відомого дослідника історії української літератури О. Огоновського. Значний вплив на формування наукового світогляду О. Терлецького мали лекції М. Грушевського, який у 1894 р. очолив кафедру загальної історії зі спеціальним оглядом Східної Європи з українською мовою навчання. Майбутньому історика та педагога назавжди запам'яталися лекції професора з «історії Русі, історіографії Рускої, Великий Новгород та огляд жерел до історії Русі» [ДАЛЮ: Ф. 26, оп. 15, спр. 717, арк. 543–545], а методи організації навчально-наукового процесу, які застосовував М. Грушевський, стали взірцем для майбутньої педагогічної діяльності О. Терлецького.

Після складання державного іспиту в 1898 р. він одержав право навчання історії і географії в повних середніх школах. У вересні цього ж року розпочинає педагогічну діяльність, яка відповідала його прагненням професійної самореалізації. О. Терлецький обійняв посаду заступника вчителя в державній гімназії в Тернополі, де навчання велося польською мовою, і в її паралельних класах з українською мовою викладання [Архів: Ф. Р-119, оп. 1, спр. 181, арк. 3]. Як відомо, з цих класів розпочала свою діяльність Тернопільська українська гімназія [Кравченко 1998: 33]. Тут О. Терлецький викладав історію, географію та німецьку мову, а в 1900–1913 рр. був професором історії і завідував кабінетом історії та географії у вищій реальній школі Тернополя.

Відсутність у середніх навчальних закладах Східної Галичини окремого навчального предмета «Історія України» та відповідних програм спонукали О. Терлецького до створення авторських програм, а згодом і підручників з української історії. У відділі рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаника збереглися чернетки його рукописних лекційних планів, конспектів і тези лекцій з історії України [Львівська: Ф. 115].

У Тернополі О. Терлецький поринає також в культурно-громадське життя. Він стає членом товариства «Руська бесіда», є одним із засновників та диригентів хорového товариства «Боян», що

постало на початку 1901 р., а в 1909–1912 рр. організовує та веде при «Бояні» курси для диригентів сільських хорів. У 1912/13 н. р. очолює приватну гімназію товариства «Рідна школа» в Чорткові.

Після тривалого тернопільського періоду О. Терлецький повертається до Львова і з вересня 1913 р. працює професором академічної (української) гімназії, зокрема, навчає історії та географії в Іб, IVа і VIа класах, а також польської мови у IIа й IVа класах [Звіт 1914: 5]. «Найкращі науково-педагогічні сили українства (І. Раковський, Я. Гординський, М. Тершаковець, Ю. Рудницький, Ю. Полянський...), – пише О. Домбровський, – були окрасою професорського ансамблю. Гімназія видавала когорти видатних людей, які, шліфовані в гімназійних мурах і дошліфовувані під час університетських студій, заповнювали ряди української інтелігенції, професіоналів, активістів громадсько-культурного й політичного життя» [Домбровський 1999: 8].

З початком Першої світової війни влітку 1914 р. О. Терлецького мобілізовано до австрійської армії – в піхотний полк, що дислокувався в Угорщині. Та незабаром, у вересні 1915 р., за дорученням Союзу Визволення України його відправлено у табір для військовополонених солдатів російської армії в Раштаті (Німеччина) для просвітньої і національно-патріотичної роботи з українцями. Сюди ж у листопаді прибув і Б. Лепкий. Обидва вони входили до складу Просвітнього відділу табору [Терлецький 1919: 97–98]. Тут проводилися різні виклади та курси – від українознавчих до суто прикладних. Так, О. Терлецький читав лекції на тему «Занепад народів», а Б. Лепкий – «Слово о полку Ігоревім», «Володимир Мономах і його заповіт», «Генега козаччини». Щодо курсів, то перший навчав «Науки елементарних засад музики» і «Науки хорального співу», а другий – «Історії української мови та літератури» [Терлецький 1919: 410–412]. Праця в таборах допомагала досягнути відповідного ефекту в піднесенні національної свідомості військовополонених українців: «...У наших українських таборах ми, вживаючи західноєвропейські норми й формули, дали змогу виявити вільно, по-людському, тисячам інших земляків їх національну українську думку». Таку національно-просвітницьку роботу О. Терлецький називає фабрикою, в якій «перероблювано «малоросів» і «хохлів» на свідомих українців». У січні 1916 р. Б. Лепкий був переведений у Вецлярський табір, а наступного місяця й О. Терлецький припинив свою роботу у таборі в Раштаті [Терлецький 1919: 118, 152, 274].

У своєму життєписі О. Терлецький зазначає, що «наслідком світової війни й українсько-польської війни і тоді був рядовиком в австрійській армії і зостався в Празі до 1920. В лютім 1920 року обняв назад обов'язки учителя в академічній гімназії у Львові і сповняв їх до 31 серпня 1928 р.» [Архів: Ф. Р-119, оп. 1, спр. 181, арк. 3].

Після 1920 р., в умовах полонізації українського шкільництва, коли польська мова вводилася як мова навчання, а вчителів-українців замінювали поляками, що призводило до насаджування у навчальних закладах польського духу, працювати українським педагогам було нелегко. Міністерське розпорядження про викладання історії, географії і науки про Польщу винятково польською мовою в школах усіх типів навчання з непольською мовою свідчило про подальше обмеження прав і можливостей українського шкільництва в Другій Речі Посполитій. Особливо це стосувалося викладання історії, тому Львівська кураторія взялася інтенсивно переводити українських істориків-учителів до польських навчальних закладів.

За таких умов О. Терлецького було переведено до 3-ї польської гімназії. Згодом він зазначить в автобіографії: «Перенесений «для добра школи» до III гімназії з польською мовою навчання у Львові сповняв тут обов'язки учителя від 1 вересня 1928 – 31 серпня 1929 р.» [Архів: Ф. Р-119, оп. 1, спр. 181, арк. 3]. Відомий діяч ОУН З. Матла, згадуючи роки навчання в гімназії, писав: «Протиукраїнську політику поляків ми відчували й бачили теж у клясах гімназії: насамперед влада змінила назву гімназії, заборонила вивчати історію України, насилала все більше і більше польських учителів, завела програму навчання історії Польщі, тому історію й географію України мусіли вивчати більше вдома. Наші вчителі історії й географії (Юрій Полянський, Омелян Терлецький, Я. Яцкевич, о. С. Шпитковський та інші) багато часу присвячували рідній історії й географії під час викладів всесвітньої історії й історії Польщі» [Матла 1978: 296].

О. Монцібович, який був учнем Львівської академічної гімназії в 1920–1928 рр., відзначав: «...Вчив нас історії проф. Терлецький, що сам написав підручник історії. Лекції його були дуже цікаві, й ми його шанували [Монцібович 1978: 509]. «Це був поважний гімназійний професор ц.-к. австрійського стилю з науково дослідними зацікавленнями, який не зовсім надавався до нижчих клас середньої школи, – писав колишній гімназист О. Домбровський, – його належним місцем були б радше вищі класи гімназії і лицей, якщо вже не викладові залі університету. ... Ом. Терлецький старався допасувати до тих середньошкільних умовин, які були йому накинені вищою шкільною владою, себто польською шкільною кураторією, знаходячи *modus vivendi* зі шкільними учнями в педагогічному аспекті...» [Домбровський 1982: 106–107]. С. Шах згадував: «Не були вони (Й. Застирець, О. Терлецький - *Р. Т.*) вправді науковцями в стислому слова значінню, але за те давали цікаві історичні «причинки» (Beiträge).

Були вони знаменитими, пильними учителями і впливовими на молодь педагогами, до яких молодь горнулася як до батьків і з якими б учні держали особистий зв'язок, писали довжелезні листи з воєнних фронтів... Проф. Терлецький був наскрізь скромним чоловіком, не шукав ні розголосу, ні почесей, але неначе той староримський Катон, чим менше тих почесей він шукав, тим більше його люди шанували» [Шах 2010: 120, 124].

В автобіографії О. Терлецький зазначає: «3 днем 1 вересня 1929 р. пішов на емеритуру (пенсію – Р. Т.) і тоді від 1 жовтня 1929 до 1 лютого 1933 р. був управителем приватної гімназії «Рідної школи» [Архів: Ф. Р-119, оп. 1, спр. 181, арк. 3]. Одна з учениць цієї гімназії згадує: «Це ж була «кузня», що мала підготувати до життя майбутню свідому й освічену провідну верству народу. Треба було духовно озброїти молодь не тільки для особистого життя, а й для боротьби за краще майбутнє народу» [Старосольська-Любович 1997: 48]. В гімназії О. Терлецький викладав історію та астрономію.

Протягом своєї педагогічної діяльності О. Терлецький видав підручники «Антропогеографія в середніх школах» [Терлецький 1913] та «Елементарна географія» [Терлецький 1926]. В них педагог проявив себе як вмілий і досвідчений методист, котрий з національної позиції, застосовуючи новітню, оригінальну методологію, вивчає концептуальні проблеми географії України.

У міжвоєнний період О. Терлецький був довголітнім членом Головної управи товариства «Рідна школа», а в 1923–1924 та 1926–1927 рр. очолював його. Був також членом «Учительської громади», якою керував у 1923–1924 і 1926–1928 рр. Тривалий час брав активну участь у роботі «Просвіти», був членом її Головного віділу, редактором часопису «Народна Просвіта». У 1921 р. він став дійсним членом НТШ (його Історико-філософської секції), а в 1936 р. очолив Історико-джерелознавчу комісію товариства.

Новий етап у науково-педагогічній діяльності О. Терлецького розпочався із встановленням на західноукраїнських землях радянської влади. З вересня 1939 до січня 1940 р. він викладав у 1-й гімназії Львова, після чого перейшов в університет на посаду старшого викладача кафедри історії середніх віків [Архів: Р-119, оп. 3, спр. 30, арк. 14]. В наказі по Львівському державному університету ім. І. Франка від 29 жовтня 1940 р. ч. 307 зазначено: «Доручити тимчасово керування кафедрами, до затвердження ВКВШ таким тов.: ...23. історія середніх віків – ст. викл. тов. Терлецький О.» [Архів: Р-119, оп. 1, спр. 410, арк. 1].

В роки нацистської окупації Львівський університет не працював і відновив свою роботу з другим приходом радянської влади. Навчальний рік в університеті розпочався 15 жовтня 1944 р. на середніх і старших курсах і 1 листопада – на перших курсах усіх факультетів [ДАЛО: Ф. Р-119, оп. 11, спр. 4, арк. 6]. О. Терлецький повернувся до викладацької роботи на кафедрі історії середніх віків. У звіті про роботу цієї кафедри за 1944/45 н. р. зазначається: «Терлецький О. А. у першому семестрі 1944/1945 н. р. з курсу історія середніх віків відбув 80 годин, закінчив виклади темою «Середньовічна культура і зародження буржуазної ідеології (XV ст.) на другому курсі, а на четвертому – курс «Джерелознавство», відбув 32 години згідно з планами і програмами, матеріал повністю закінчений» [ДАЛО: Ф. Р-119, оп. 17, спр. 9, арк. 9]. У протоколі засідання кафедри стародавньої історії та археології наголошується: «Якість лекційної роботи тов. Терлецького О. А. задовільна. ... Його лекції по історії середніх віків на II курсі обстежував делегат ЦК з Києва і дав задовільну оцінку його лекції. На спільному засіданні кафедри історії середніх віків і стародавньої історії було обговорено стенограму лекції тов. Терлецького О. А. від 25 травня 1945 р. на підставі рецензій кер. каф. Вейцківського і в. о. кер. каф. Скорика. Лекцію призначено задовільною. ... Керівник кафедри провірив 5 конспектів до викладів ст. викл. Терлецького О. А. і ствердив, що вони під оглядом ідеологічним, методичним і річевим були задовільні» [ДАЛО: Ф. Р-119, оп. 17, спр. 10, арк. 3, 9]. У звіті вказано, що «студентам Терлецький дав консультації в 24-х годинах; консультації відбувалися групово та індивідуально. ... Консультації тов. Терлецький проводив кожного понеділка від 17–18» [ДАЛО: Ф. Р-119, оп. 17, спр. 9, арк. 4, 6]. Також зазначено, що результатом праці О. Терлецького «стало значне покращення студентами рівня підготовки самостійних університетських студій» [ДАЛО: Ф. Р-119, оп. 17, спр. 10, арк. 5зв].

У висновках щодо роботи університету в 1944–1945 рр. вказується: «...В роботі університету є ще недоліки, зокрема: 1) У окремих викладачів бувала низька якість лекцій (викл. Федяй – історія СРСР, в. о. доц. Терлецький – історія середніх віків та ін.) ... 3) ...Недостатньо велася боротьба в напрямку викриття ідейно-ворожих теорій в минулих працях окремих науковців (проф. Крип'якевич, в. о. доц. Терлецький др.) та критики наукових праць, виданих в попередні роки» [ДАЛО: Ф. Р-119, оп. 11, спр. 5, арк. 53]. Відповідно у звіті історичного факультету про роботу в 1944/45 н. р. за підписом декана В. Горбатюка немає критичних зауважень щодо викладачів: «...Треба відмітити як без сумніву кращих викладачів: Крип'якевича І. П., доц. Вейцківського І. І., в. о. доц. Терлецького Ом., в. о. доцента Смішко...» [ДАЛО: Ф. Р-119, оп. 17, спр. 2, арк. 4]. Декан вказує, що «викладачі брали активну участь у всіх політично-громадських заходах і подіях: недільниках, мітингах, демонстрація тощо, виступали з

прилюдними доповідями, із статтями в місцевій пресі (проф. Крип'якевич, в. о. доц. Терлецький, в. о. доц. Смішко)» [ДАЛО: Ф. Р-119, оп. 17, спр. 2, арк. 6–6зв.]. На історичній секції наукової сесії, присвяченій річниці звільнення Львова, О. Терлецький читав доповідь «Головна Руська Рада і селянське питання» [ДАЛО: Ф. Р-119, оп. 11, спр. 5, арк. 29]

Зі створенням кафедри південних і західних слов'ян на початку 1945/46 н. р. [ДАЛО: Ф. Р-119, оп. 11, спр. 9, арк. 1], яку очолив професор М. Кордуба, через відсутність кадрів з кафедри історії середніх віків було переведено доцента О. Терлецького. Вже на першому засіданні кафедри 29 вересня 1945 р. затверджено запропонований ним план загального навчального курсу «Історія західних і південних слов'ян» для III курсу історичного факультету [ДАЛО: Ф. Р-119, оп. 17, спр. 25, арк. 1], який мав читатися у першому семестрі в загальному обсязі 98 годин (з них 70 лекційних) [ДАЛО: Ф-2923, оп. 1, спр. 4, арк. 3]. У другому півріччі 1945/46 н. р. О. Терлецький читав такий же курс обсягом 72 години для студентів I і II курсів філологічного факультету [ДАЛО: Ф. Р-119, оп. 17, спр. 25, арк. 1].

Невпинний процес розвінчування «буржуазно-націоналістичної концепції» М. Грушевського та його школи продовжувався. У звіті історичного факультету про роботу в 1945/46 н. р. записано: «...На пленарних засіданнях кафедр історичного факультету в січні–березні місяцях цього року (1946) було обговорено доповідь проф. Білякевича І. І. та реферати Крип'якевича І. П., Кордуби М. М., проф. Добролюбського П., доц. Терлецького О. А. (див. його доповідь «Буржуазно-націоналістичне перекручування Грушевським історії України XIX–XX вв. і наші завдання» [ДАЛО: Ф. Р-119, оп. 17, спр. 18, арк. 4] – *Р. Т.*) та ін. з приводу буржуазно-націоналістичної концепції історії України проф. Грушевського ... було піддано гострій принциповій критиці буржуазно-націоналістичне висвітлення історії України Грушевським і особливо його учнями» [ДАЛО: Ф. Р-119, оп. 17, спр. 17, арк. 37].

Незважаючи на таку ситуацію, в першому семестрі 1946/47 н. р. О. Терлецький читав загальний огляд історії західних і південних слов'ян на III курсі історичного факультету в обсязі 76 годин лекцій і 8 годин практичних занять [ДАЛО: Ф. Р-119, оп. 17, спр. 46, арк. 3зв.], в другому семестрі – 68 годин на II курсі історичного факультету [ДАЛО: Ф. Р-119, оп. 17, спр. 45, арк. 1].

Щоб уникнути ймовірних репресій, О. Терлецький змушений був заявити, що, незважаючи на свій похилий вік, перебудує власний світогляд. Він навіть написав в обласну газету «Вільна Україна» статтю «Критика буржуазно-націоналістичних поглядів на історію України XIX віку», однак вона не була опублікована (мабуть, мала ідеологічні «помилки»). Переслідування та звинувачення не припинялися. Атмосфера навколо вчених, які належали до школи М. Грушевського, ставала дедалі нестерпнішою. 9 вересня 1946 р. відбулися загальні збори інтелігенції Львова, на яких М. Кордубу, О. Терлецького та інших вчених критикували за те, що вони не відмовилися від «псевдонаукових, антинародних концепцій» свого вчителя. Після раптової смерті М. Кордуби 2 травня 1947 р. на кафедрі залишився лише О. Терлецький, якому було доручено виконувати обов'язки її завідувача. 10 червня 1947 він подав звіт про роботу кафедри за 1946/47 н. р. [ДАЛО: Ф. Р-119, оп. 17, спр. 46, арк. 2].

У 1947/48 н. р. на кафедрі історії західних і південних слов'ян числився лише доцент О. Терлецький, який, до речі, працював на 0,5 ставки. Тимчасом становище його під морально-психологічним оглядом стало нестерпним. Про це свідчить, зокрема, звіт про роботу історичного факультету за вказаний навчальний рік, в якому говориться: «В первом полугодии были рассмотрены и подвергнуты критике печатные работы отдельных преподавателей, в результате чего были вскрыты грубые буржуазно-националистические взгляды, которые они проводили в этих работах (Терлецкий, Смишко и др.)» [ДАЛО: Ф. Р-119, оп. 17, спр. 67, арк. 6].

Постало питання про звільнення критикованих науковців з викладацької роботи. Однак 3 січня 1948 р. О. Терлецький сам подав заяву про звільнення, мотивуючи це своїм похилим віком і поганим станом здоров'я. Його заяву відразу задовольнили і вже 7 січня з'явився відповідний наказ по університету. Якби ця заява була дійсно добровільною, то заледве чи в звіті про роботу історичного факультету за 1947/48 н. р. містилися б такі рядки: «За истекший год отстранены от работы на факультете неудовлетворявшие по своей общей научной и идейно-политической подготовке – доц. Терлецкий, исполнявшей обязанности зав. кафедрой истории южных и зап. славян (теперь эта кафедра объединена с каф. новой истории); стар. препод. кафедры истории средних веков – Шпитковский, доц. кафедры древней истории Смишко и др.» [ДАЛО: Ф. Р-119, оп. 17, спр. 67, арк. 3].

О. Терлецький мав намір написати підручник з історії західних і південних слов'ян, але задум залишився нереалізованим. Натомість учений наполегливо працював над темою «Взаємовідносини східних і західних слов'ян до половини XIII ст.», яку завершив у 1949 р. На жаль, підготовлені матеріали залишилися неопублікованими. Крім того, за час роботи у Львівському університеті в 1940–1941 і 1944–1947 рр. він написав 8 наукових праць з історії України загальним обсягом понад 20 друкованих аркушів, з яких лише одна невелика розвідка була надрукована у збірнику «Доповіді і повідомлення Львівського університету» за 1947 р. Рукописи інших праць донині не віднайдені [Чорній 2000: 37].

Надалі О. Терлецький деякий час працював у Львівському відділі Інституту археології АН УРСР, а в 1951–1952 рр. – у відділі історії України Інституту суспільних наук АН УРСР.

Таким чином, аналіз педагогічної діяльності О. Терлецького дає підстави стверджувати, що, пройшовши фахову підготовку у школі М. Грушевського, він в подальшому виробив власну оригінальну концепцію викладацької праці, яку реалізовував у навчальних закладах різного рівня в Тернополі, Чорткові та Львові. Його система поглядів втілена в авторських лекційних курсах і численних публікаціях. Тож поглиблене вивчення цього аспекту є важливим для повноцінної реконструкції наукової та викладацько-педагогічної праці вченого.

Література: *Архів:* Архів Львівського національного університету імені Івана Франка. Ф. Р-119, оп. 1, спр. 181. – 11 арк.; Р-119, оп. 1, спр. 410. – 24 арк.; Р-119, оп. 3, спр. 30. – 20 арк.; *ДАЛО:* Державний архів Львівської області. Ф. 26, оп. 15, спр. 717. – 610 арк.; Ф. Р-119, оп. 11, спр. 4. – 72 арк.; Р-119, оп. 11, спр. 5. – 54 арк.; Ф. Р-119, оп. 11, спр. 9. – 27 арк.; Ф. Р-119, оп. 17, спр. 2. – 14 арк.; Ф. Р-119, оп. 17, спр. 9. – 10 арк.; Ф. Р-119, оп. 17, спр. 10. – 6 арк.; Ф. Р-119, оп. 17, спр. 17. – 40 арк.; Р-119, оп. 17, спр. 18. – 9 арк.; Р-119, оп. 17, спр. 25. – 2 арк.; Ф. Р-119, оп. 17, спр. 45. – 2 арк.; Ф. Р-119, оп. 17, спр. 46. – 3 арк.; Ф. Р-119, оп. 17, спр. 67. – 15 арк.; Ф-2923, оп. 1, спр. 4. – 14 арк.; *Домбровський 1982:* Домбровський О. Портрети з етикеткою й без етикетки // Ювілейна книга Української Академічної Гімназії у Львові: на 100 річчя першого українського іспиту зрілості. – Мюнхен–Філядельфія, 1982. – Ч. II. – С. 105–119; *Домбровський 1999:* Домбровський О. Українська Академічна Гімназія у Львові: з перспективи історичного минулого й сучасного // Академічна гімназія у Львові: історія і сучасність: зб. праць наук. конференції. – Львів, 1999. – С. 4–10; *Звіт 1914:* Звіт дирекції ц. к. Академічної гімназії у Львові за шкільний рік 1913/1914. – Львів, 1914. – Ч. II. – 114 с.; *Кравченко 1998:* Кравченко О. Нарис діяльності гімназії // Ювілейна книга Української гімназії в Тернополі 1898–1998: до сторіччя заснування / за ред. С. Яреми. – Тернопіль–Львів: НТШ; Львів. край. т-во «Рідна Школа», 1998. – С. 33–50; *Львівська:* Львівська національна наукова бібліотека України імені В. Стефаника. Відділ рукописів. Ф. 115 (О. А. Терлецький); *Матла 1978:* Матла З. Націоналістичне підпілля в Академічній гімназії в 1929–1930 рр. // Ювілейна книга Української академічної гімназії у Львові: на 100-річчя першого українського іспиту зрілості. 1878–1978. – Філадельфія–Мюнхен, 1978. – С. 283–297; *Монцібович 1978:* Монцібович О. Мої спомини з Академічної гімназії 1920–1928 // Ювілейна книга Української академічної гімназії у Львові: на 100-річчя першого українського іспиту зрілості. 1878–1978. – Філадельфія–Мюнхен, 1978. – С. 507–513; *Старосольська-Любович 1997:* Старосольська-Любович У. Кузня духовного зростання // Приватна Дівоча гімназія «Рідної школи» Українського Педагогічного товариства ім. Іллі та Іванни Кокорудзів у Львові. – Дрогобич: Відродження, 1997. – С. 46–49; *Терлецький 1913:* Терлецький О. Антропогеографія в середніх школах. – Львів: НТШ, 1913. – 27 с.; *Терлецький 1919:* Терлецький О. Історія української громади в Раштаті 1915–1918. – Київ–Ляйпціг: Українська накладня, 1919. – 428 с.; *Терлецький 1926:* Терлецький О. Елементарна географія. – Львів: Рідна школа, 1926. – 84 с.; *Чорній 2000:* Чорній В. П. Кафедра історії слов'янських країн // Історичний факультет Львівського національного університету імені Івана Франка (1940–2000): ювілейна книга / упоряд. О. Вінниченко, О. Целуйко. – Львів, 2000 – XVIII +293 с.; *Шах 2010:* Шах С. Львів – місто моєї молодості. Цісарсько-Королівська Академічна гімназія. – Львів: Вид-во НУ «Львівська політехніка», 2010. – 240 с.

Труба Р. И. Педагогическая деятельность Емельяна Терлецкого.

В статье анализируется педагогическая деятельность Емельяна Терлецкого в учебных заведениях Тернополя и Львова.

Ключевые слова: *Е. Терлецкий, педагогическая деятельность, гимназия, Львовский университет.*